

Plichtsbewust of verplicht?!

Bijzondere Wachtkorpsen in Balen
tijdens de Tweede Wereldoorlog

Bram Dierckx | Tom Vanleeuwen

Bijzondere Wachtkorpsen in Balen...

Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren in Balen verschillende organisaties actief die waakten over de goede orde en rust binnen de gemeentegrenzen. Het landschap van de verschillende wachtkorpsen was zeer divers en breed. Enkele organisaties ontstonden reeds tijdens het Interbellum en werden bestendig door de Duitse Militaire Overheid. Maar ook in de oorlogsperiode zelf kwamen verscheidene, bijzondere groeperingen tot stand. De Duitse bezetter hield de werking van al die groepen, al dan niet rechtstreeks, nauwlettend in de gaten. De werving, het lidmaatschap, de achtergrond alsook de functies van die verschillende korpsen kenden vele varianten. Een deel van de manschappen binnen de groeperingen meldde zich plichtsbewust als vrijwilliger. In veel gevallen was er echter sprake van verplichte dienstneming en opgeëiste leden.

Tot op de dag van vandaag bestaat er dan ook nog veel controverse rondom het thema. Die bewogenheid wordt eveneens gereflecteerd in de hoofdtitel van deze studie: 'Plichtsbewust of verplicht?!'. De globale onbekendheid van, of publieke onwetendheid over, het onderzoeksthema zit daar eveneens in vervat.

In dit boek wordt een historisch overzicht gegeven van verschillende wachtkorpsen die tijdens de oorlogsperiode in Balen aanwezig waren. Daarbij wordt eveneens een poging gedaan om de grote onduidelijkheden over de verschillende organisaties op te klaren en het bestaan van de groeperingen te kaderen binnen een historische en daarnaast lokale, Balense context. In die analyse staat heel bewust de realiteit van de oorlog en de Duitse bezetting centraal, een realiteit die niet wit of zwart is en wordt gekenmerkt door heel wat grijze zones.

Welke korpsen waren effectief in Balen en in de deelgemeente Olmen actief? Wat

deden die organisaties? Wie was daarbij betrokken? Aan welke lokale gebeurtenissen en feiten kunnen de wachtkorpsen worden gelinkt? Op basis van authentiek en periodiek bronnenmateriaal, afkomstig uit verschillende archief- en documentatiecentra, tracht dit boek alvast een hiaat op te vullen in de (lokale) geschiedschrijving over de Tweede Wereldoorlog.

De groeperingen die in dit werk aan bod komen, dienden allen een gelijkaardige finaliteit en konden om die reden onder de brede noemer van 'wachtkorps' worden geplaatst. Een duidelijk onderscheid tussen de verschillende organisaties en hun achtergronden is en blijft echter noodzakelijk om specifieke duiding te geven. Om die reden kwamen in deze bundel vier aparte hoofdstukken tot stand, die stuk voor stuk dieper ingaan op één bijzonder wachtkorps.

Het eerste hoofdstuk gaat dieper in op de geschiedenis van Passieve Luchtbeschermingsdiensten in Balen voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het tweede hoofdstuk werpt een licht op de Boerenwacht en de bescherming van de Balense velden en oogst tijdens de oorlogsperiode. In het derde hoofdstuk wordt vervolgens de lokale werking en inzet van de Vlaamsche Wacht uiteen gezet. Tot slot wordt ook de opeising van Balense burgers voor specifieke doeleinden aan het einde van de Duitse bezetting onder de loep genomen.

Bijzonder veel lees- en kijkplezier.
Bram Dierckx & Tom Vanleeuwen

Inhoudstafel

9

1 Bommen op Balen?!

155

2 Halt! Boerenwacht!

205

3 Inzet van de Vlaamsche
Wacht op Balens
grondgebied

279

4 Opeising van Balense
burgers voor specifieke
wachtdoeleinden

Dankwoord

De totstandkoming van dit boek is niet enkel de verdienste van de twee auteurs. Achter de kaft en tussen de regels verschuilen zich een heel team van personen, families en instellingen, die een bijdrage leverden aan deze publicatie. Zonder iemand te willen vergeten of ontzien, gaat onze oprechte dank uit aan alle actoren die ons, op welke wijze dan ook, ondersteund hebben. Al die hulp heeft alvast een 'kroon' op ons werk gezet!

We willen graag stilstaan bij diegenen aan wie u dit boek 'Bijzondere Wachtkorpsen in Balen tijdens de Tweede Wereldoorlog' ècht te danken hebt.

Wij danken de archiefinstellingen, de documentatiecentra en de private collecties wiens bronnen wij mochten raadplegen. De opzoeken in het Algemeen Rijksarchief, Rijksarchief Antwerpen, Cegesoma, K.U. Leuven, het Gemeentearchief van Mol, het Stadsarchief van Geel, het Archief- en Documentatiecentrum van Erfgoed Balen, maar ook het eigen Gemeentearchief van Balen waren onontbeerlijk voor onze studie. Daarbij willen wij een expliciet woord van dank richten tot het Gemeentebestuur van Balen en de Algemeen Directeur voor Gemeente en OCMW, die de opzoeken in het gemeentearchief toelieten en de digitalisering van diverse stukken mogelijk maakte. Mede dankzij het zoek- en scanwerk van enkele vrijwilligers van Erfgoed Balen konden wij grote delen van de lokale archieven optimaal raadplegen. Onze dank is bijzonder groot voor het werk van Kris De Wandeleer, Walter Vermeulen en Richard Vermeulen.

Daarnaast stelden ook heel wat Balense families hun private archieven en fotoalbums open voor onze opzoeken, aangevuld met waardevolle (oog)getuigenissen. We vermelden hier graag collega Tim Theunis, Vital Dierckx, Pieter Van Lommel, Gustaaf Peeters, Johan Smaers, Josephine Hinsch, Victor Snoeckx (+), Louis Geukens, François Valkenborgs (+), Louis Verherstraeten (+) en Leon Vanden Broek (+).

In de laatste rechte lijn naar de publicatie van dit boek, op zondag 4 november 2018, overleed Leon Vanden Broek geheel onverwacht op 90-jarige leeftijd. Hoofdstuk 3 over de inzet van de Vlaamsche Wacht op het Balense grondgebied

was nooit zonder hem en zijn talrijke getuigenissen tot stand gekomen. Wij dragen dat hoofdstuk in het bijzonder op aan Leon. Aan Leon...

Naast de talrijke Balense families, stelde ook Luc De Bast zijn private collectie open. Dankzij hem konden wij de hoofdstukken over de Boerenwacht en de Vlaamsche Wacht documenteren met talrijke unieke documenten en periodiek beeldmateriaal.

Voor de praktische uitwerking van dit boek dienen wij ook nog enkele mensen in de bloemen te zetten. Met dank aan Erfgoedcel k.ERF, haar verschillende ijverige medewerkers en de Vlaamse Overheid mochten wij rekenen op een aanzienlijke financiële bijdrage. Dankzij die ondersteuning konden we de prijs van deze prachtige uitgave drukken voor u allen. De afwerking en lay-out werden verzorgd door Drukkerij Het Zoeklicht uit Mol. We zijn Laika Schuoler en Birgit Claes dan ook zeer dankbaar voor de goede contacten en uitstekende afwerking.

Ook bij de revisie van onze teksten, mochten wij rekenen op de vrijwillige hulp van Lieve Ceunen. Zij beet zich met veel overgave en precisie vast in onze manuscripten en verbaasde ons telkens weer.

Een woord van dank gaat ook naar Claude Bourgeois en François Claes, verantwoordelijken bij V.D.L. - K.T.I. in Mol. Op professioneel vlak kwam er steeds veel appreciatie voor het studiewerk en de intensieve vrijetijdsbesteding die aan dit werk voorafgingen.

Tot slot nog een laatste woord van dank aan onze families, ouders en in het bijzonder onze wederhelften, die telkens weer en zeer spontaan aanvaardden dat dit werk geregeld op de eerste plaats kwam. Zonder hen, hun morele ondersteuning en waardering voor onze toewijding, of beter bezetenheid, was de voltooiing van onze studie nooit mogelijk geweest.

Bedankt voor het geduld en wederzijds respect.

Enorm bedankt allemaal!

